

THÚY HƯƠNG

SỬ DỤNG
HIỆU QUẢ
ĐÔNG DƯỢC
trong
chăn nuôi

NHÀ XUẤT BẢN TỔNG HỢP ĐỒNG NAI

**SỬ DỤNG HIỆU QUẢ
ĐÔNG DƯỢC
TRONG CHĂN NUÔI**

THÚY HƯỜNG

HƯỚNG DẪN TRỒNG TRỌT, CHĂN NUÔI

SỬ DỤNG HIỆU QUẢ

ĐÔNG ĐƯỢC

TRONG CHĂN NUÔI

(Tái bản lần thứ nhất)

NHÀ XUẤT BẢN TỔNG HỢP ĐỒNG NAI

Lời

Nói

Đầu

Nhu cầu các sản phẩm từ gia súc gia cầm - thịt sữa, trứng, lông vũ... ngày càng tăng, đã và sẽ thúc đẩy nền chăn nuôi phát triển mạnh ở khắp các địa phương trong nước, đáp ứng cho tiêu dùng nội địa và xuất khẩu. Trong những thập niên gần đây, ngành công nghiệp dịch vụ chăn nuôi - thuốc hóa dược thú y, thức ăn gia súc tổng hợp... cũng phát triển tương ứng, cung cấp dồi dào nhiều loại chế phẩm cho chăn nuôi. Nhìn chung nền chăn nuôi ở nước ta, tuy chủ yếu là phân tán trong các hộ gia đình, cũng đã đạt được những sản lượng ngày càng lớn.

Từ thực tế phong trào chăn nuôi ở các địa phương nổi lên một số vấn đề cần được nghiên cứu và bổ khuyết. Các mặt hàng thuốc hóa dược dành cho thú y phần lớn cũng có nguồn gốc như ở người vì nhiều tác nhân gây bệnh gia súc cũng

đồng thời gây bệnh cho người. Tình trạng phổ biến là đa số các loại thuốc thú y hiện nay đã bị vi khuẩn lờn và kháng thuốc. Nhiều nguyên nhân làm cho thuốc thú y bị sử dụng tùy tiện, không đúng bệnh, không đúng liều, không đủ thời hạn quy định; người chăn nuôi do thiếu hiểu biết hay sợ tốn kém, chỉ dùng thuốc đến khi gia súc ăn lại thì thôi; còn các thú y viên thì do phụ thuộc vào nhu cầu của chủ vật bệnh hoặc do đông khách hàng, nhiều trường hợp điều trị dở dang; một thời gian dài người ta chủ trương trộn thuốc kháng sinh liều thấp (Biomycin, Teramycin, Tiamutin...) trong thức ăn gia súc để phòng bệnh và kích thích tăng sản, dẫn đến hậu quả làm suy yếu khả năng chữa bệnh của nhiều loại thuốc kháng sinh... Tình trạng phổ biến ấy làm cho nhiều chủng vi khuẩn trở nên lờn và kháng thuốc, việc chữa bệnh cho gia súc ngày càng khó khăn, kéo dài, tốn kém mà hiệu quả thường thấp, thậm chí thất bại... Không ít người chăn nuôi do thiếu hiểu biết mà thường bán chạy gia súc đang ngã bệnh hoặc mới chết, trong cơ thể chúng còn tồn đọng một lượng không nhỏ các loại độc chất hóa dược chưa được chuyển hóa hết, độc chất của vi khuẩn, của cơ thể đang chết tiết ra, đặc biệt là rất nhiều vi khuẩn lờn kháng thuốc... để rồi được giết mổ bán cho người tiêu dùng, phát tán mầm bệnh đi khắp nơi... Các nguồn thịt nhiễm khuẩn, nhiễm độc này sẽ trực tiếp tác động đến sức khỏe người tiêu dùng, có thể gây ngộ độc cấp tính hoặc trường diễn khá nguy hiểm, làm nặng thêm

tình trạng vi khuẩn kháng thuốc ở người. Thêm vào đó, các nguồn thức ăn hỗn hợp chế biến sẵn ở các nhà máy, đặc biệt là các chế phẩm pha trộn nguyên liệu chính nhập từ nước ngoài, không được kiểm soát chặt chẽ, không tránh khỏi chứa đựng nhiều loại sinh chất có hại như hormon, chất kháng khuẩn, chất kích sinh... dẫn đến những rối loạn tiềm ẩn ở người tiêu dùng súc sản (như đột biến gen, biến đổi giới tính, vô sinh, ung thư...) thường rất khó tìm ra nguyên nhân và điều trị hiệu quả...

Nhiều nhà khoa học chủ trương "CON NGƯỜI QUAY VỀ VỚI THIÊN NHIÊN", tạo nên những nguồn thuốc sạch, rau sạch, thịt sạch... nhằm giảm sử dụng thuốc hóa dược, hóa chất trừ sâu... đồng thời tăng cường dùng các liệu pháp tự nhiên, dược thảo... có độ an toàn và hiệu quả cao. Những thành tựu nghiên cứu của các ngành sinh dược học, đông y học đã cho chúng ta biết tiềm năng kháng khuẩn của nhiều loại dược thảo, giúp chúng ta chủ động sử dụng thuốc kháng sinh thực vật để chữa các bệnh nhiễm khuẩn có hiệu quả nhất. Đặc biệt là nhiều vị dược thảo có tiềm năng ức chế một số loại virus, ung thư mà trong thú y chưa có thuốc đặc trị... Trong bối cảnh dịch bệnh ở gia súc gia cầm ngày càng diễn biến phức tạp do tình trạng nhiều loại vi khuẩn lờn và kháng nhiều loại thuốc kháng sinh hóa dược, các bệnh virus, ung thư đang có xu hướng gia tăng, thì công cuộc khai thác tiềm năng chữa bệnh của dược thảo để dập tắt dịch bệnh, giảm tổn

thất kinh tế, bảo vệ sức khỏe người tiêu dùng... ngày càng trở nên bức thiết.

Quyển sách này do Nhóm Nghiên cứu Tuệ Tĩnh (Tp. Qui Nhơn) cộng tác cùng cán bộ thú y biên soạn, giới thiệu kinh nghiệm chẩn đoán nhanh bệnh gia súc gia cầm, các bài thuốc được thảo chuyên trị và một số cây thức ăn tăng sản cho chăn nuôi. Thuốc từ cây cỏ không khó kiếm, dễ mua, giá lại rẻ, hiệu quả chữa bệnh tốt, chỉ cần chịu khó chế biến là sẽ đạt được hiệu quả mong muốn. Sử dụng thuốc từ thiên nhiên cho gia súc gia cầm là một trong những biện pháp hữu hiệu tạo nguồn thực phẩm sạch, dập tắt dịch bệnh nhanh, mang lại nhiều lợi ích thiết thực không chỉ cho người chăn nuôi, mà cả cho sức khỏe môi trường xã hội. **"SỬ DỤNG HIỆU QUẢ ĐÔNG DƯỢC TRONG CHĂN NUÔI"** tin chắc rằng sẽ ngày càng phát triển phổ biến ở mọi nhà, mọi vùng quê... Do những hạn chế về tài liệu tham khảo, thời gian biên soạn và trình độ người viết, nên quyển sách này khó tránh khỏi những thiếu sót, rất mong được các nhà nghiên cứu, người chăn nuôi và bạn đọc góp ý bổ khuyết cho.

NHÓM BIÊN SOẠN

Chủ biên

THÚY HƯỜNG

I. CÁC BỆNH THƯỜNG GẶP Ở HEO

I. BỆNH PHÓ THƯƠNG HÀN

A. BỆNH LÝ.

- Bệnh Phó thương hàn ở heo (Salmonellosis Porcine), thể cấp tính do chủng vi khuẩn Salmonella choleraes Knuzendorf gây ra, còn thể mãn tính thì do S. typhussuis Voldagsen gây ra. Bệnh truyền nhiễm chủ yếu ở heo nhỏ, heo choai, ít lây, dịch lẽ tẻ, dai dẳng, bột phát khi gia súc suy giảm sức đề kháng, chế độ ăn uống, chăm sóc, vệ sinh kém.

- Thể cấp tính gây sốt cao, chết nhanh; thể mãn tính gây ỉa chảy dai dẳng, phân vàng thối, gầy còm, chết do kiệt sức.

- Cách ngừa bệnh tốt nhất là tiêm vaccin chống Phó thương hàn khi heo còn nhỏ, bảo đảm chế độ ăn uống, chăm sóc, vệ sinh tốt.

- Thường cho heo ăn các thứ có dược tính ức chế khuẩn Salmonella !

♦ Củ tỏi : heo lớn - 0,5 củ to/ngày, heo nhỏ 4-5 tép, heo nhỏ 2-3 tép - giã nhỏ, trộn vào thức ăn, 2-3 ngày một lần.

♦ Lá lốt 50g, lá xoài 20g - sắc kỹ lấy nước, trộn thức ăn/cho 1 heo lớn hay 2 heo nhỏ, 4-5 heo con.

♦ Lá ngải cứu 30g, lá sả 50g - sắc cho ăn.

♦ Lá thông 30g, lá trà 30g - sắc cho ăn.

Nếu thường cho heo ăn các thức ăn trên đây sẽ ngăn ngừa có hiệu quả khuẩn Salmonella xâm nhập và phát bệnh.

B. CHẨN ĐOÁN NHANH.

- Dựa vào các triệu chứng bộ phận nhận thấy ở mắt, mũi, miệng, phân, da, thân kinh, bệnh tích của heo bệnh để sớm xác định bệnh.

+ *Mắt* : Bình thường. Một số con có mắt đỏ, tụ máu (do sốt cao).

+ *Mũi* : Khô ráo, không sụt sịt chảy nước.

+ *Miệng* : Bỏ ăn, có con nôn mửa, kêu la (do viêm ruột).

+ *Phân* : Những ngày đầu táo bón, không ỉa hay ỉa ra viên, cục cứng. Cuối kỳ bệnh một số heo vẫn tiếp tục táo bón, số khác chuyển sang tiêu chảy phân vàng nhạt, loãng, thối, có khi có máu do xuất huyết đường ruột. Bụng thũng nước. Một số heo Phó thương hàn ngay từ đầu đã tiêu chảy phân vàng, bỏ ăn.

+ *Da* : Tai lạnh. Da xanh tái thiếu máu, da bụng lạnh do thủy thũng. Một số con sốt cao, da hồng lên, mắt đỏ, mũi khô, sau cơn sốt da lại tái xanh. Sau khi phát bệnh 5 - 7 ngày, da nổi những nốt tụ máu, dè không tan.

+ *Thân kinh* : Mệt nặng, đi lại xiêu vẹo, suy nhược cơ thể.

+ *Bệnh tích* : Ruột xuất huyết, có thể loét, nếu bị thủng thì chết mau. Gan lách sưng to, dai, đau đớn.

Phân biệt với các bệnh khác :

+ *Mũi* : Heo bị Phó thương hàn, mũi khô ráo, không chảy nước mũi. Heo bị tụ huyết trùng, mũi chảy nước, thở khò khè, khó thở.

Heo bị Dịch tả, mũi chảy dịch đặc, khó thở, nhịp thở rối loạn.

+ Nếu xảy ra bệnh ghép với Tụ huyết trùng thì da thường xanh tái, có thể có ít nốt đỏ ở tai, da bụng, bẹn, chảy nước mũi, thở khò khè.

C. ĐIỀU TRỊ.

Độc điểm bệnh.

Vi khuẩn Salmonella khu trú và phá hoại chủ yếu ở đường ruột, đồng thời gây nhiễm trùng máu. Vi khuẩn ẩn nấp ở gan, mật, manh tràng, tiếp tục gây tái phát dai dẳng. Liệu pháp có hiệu quả để chữa Phó thương hàn cần đồng thời thanh nhiệt, kháng khuẩn, lương huyết, chỉ huyết, giải độc, tăng sức.

Chữa bệnh.

1. Xuyên tâm liên 16g, kim ngân 12g, trắc bá diệp 16g, ngải cứu 12g - sắc kỹ 2 nước, cho uống hay trộn thức ăn/cho 1 heo lớn hay 2 heo nhỏ, 4-5 heo con, 1-2 lần/ngày, đợt 3-5 ngày.

Tác dụng : Các bài thuốc đều ức chế vi khuẩn gây bệnh, chữa các triệu chứng, ngừa các biến chứng, điều trị các biểu hiện bệnh lý đã ghi nhận ở phân đặc điểm bệnh.

2. Lá lốt 20g, lá móng 16g, lá sả 30g, lá thông 16g - sắc kỹ cho uống hay ăn.

3. Lá sen cạn 20g, chó đẻ 50g, lá trà 20g, tô mộc 12g - sắc kỹ cho uống, ăn.

4. Hoàng liên 12g, kim ngân 16g, bạch cập 12g, sinh địa 16g - sắc kỹ cho uống, ăn. Chữa bệnh ghép Phó thương hàn - Tụ huyết trùng.

5. Hoàng cầm 16g, hậu phác 12g, bạch chỉ 12g, nhân trần 16g - sắc kỹ cho uống, ăn.